

HỘI THẢO QUỐC TẾ

Thách thức an ninh nguồn nước Mekong và câu chuyện ở Đồng bằng sông Cửu Long – Việt Nam

Cần Thơ, 29-30/05/2017

Giới thiệu chung

Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL) nằm ở tận cùng sông Mekong nơi dòng nước chia thành các nhánh lớn đổ vào Biển Đông. Vùng châu thổ non trẻ này vốn trù phú và tồn tại nhờ sự bồi đắp không ngừng của phù sa và lượng dinh dưỡng dồi dào dòng sông mẹ Mekong, nhất là vào mùa lũ hàng năm. Nhờ đó, hàng thập kỷ qua, ĐBSCL đã trở thành vựa lúa lớn nhất Việt Nam, không chỉ chiếm 2/3 sản lượng nông sản xuất khẩu của đất nước mà còn là nơi hình thành và nuôi dưỡng nền văn minh sông nước – miệt vườn đặc sắc. Trên thực tế, ĐBSCL với nguồn tài nguyên sinh vật dồi dào đã là nơi nuôi sống cho gần 20 triệu dân trong vùng, tạo ra lượng lớn sản phẩm nông sản cung ứng đến nhiều vùng trong khu vực và trên thế giới. Không chỉ nổi tiếng với vai trò đảm bảo an ninh lương thực, ĐBSCL còn sớm nổi tiếng bởi giá trị sinh thái với nhiều quần thể sinh vật đặc thù và nhiều loài đặc hữu như sếu đầu đỏ, cá tra dầu, rái cá...

Mặc dù vậy, trong những năm trở lại đây, ĐBSCL ngày càng trở nên mong manh và dễ tổn thương trước các tác động từ hiệu ứng thời tiết cực đoan gây ra bởi hiện tượng biến đổi khí hậu. Sự thay đổi mạnh mẽ chế độ mưa hàng năm, gia tăng triều cường vùng cửa sông và ven biển, cùng với gia tăng nhiệt độ mau chóng đã tạo ra sự thiếu hụt nguồn nước mặt, sụt giảm lượng nước ngầm và tăng cường diện tích “mặn hóa” do xâm nhập mặn. Quan ngại hơn, sự phát triển ồ ạt thiếu bền vững của hàng loạt đập thủy điện ở thượng nguồn dòng chính sông Mekong những năm qua đã khiến cho vấn đề an ninh nguồn nước ở Hạ châu thổ sông Mekong nói chung, ĐBSCL của Việt Nam nói riêng, trở nên bức bách.

Sự kiện hạn mặn lịch sử năm 2016 mà hàng loạt khu vực ở Nam Lào, Đông Bắc Thái Lan, Campuchia và ĐBSCL hứng chịu đã được nhiều chuyên gia và nhà khoa học kết luận là hệ quả tác động kép của El Nino và đập thủy điện Trung Quốc gây ra. Trước bối cảnh các nước thượng nguồn sẽ tiếp tục xúc tiến xây đập, chuyển nước từ sông Mekong và diễn biến thời tiết ngày càng bất thường, nguy cơ khan hiếm nguồn nước mặt và sụt giảm trữ lượng nước ngầm ở ĐBSCL ngày càng hiện hữu. Ngay cả khi chuỗi các hồ chứa ở phía thượng nguồn xả lũ hàng năm thì nguồn nước ấy hầu như không còn lượng phù sa và dinh dưỡng đủ để bồi tụ và nuôi sống các hệ sinh thái ở vùng đồng bằng cuối nguồn này. Khi đó, theo nhiều chuyên gia, tương lai sụt lún và tan rã đồng bằng là khó tránh khỏi.

Lịch sử cho thấy dòng sông Mekong hàng ngàn năm qua là chiếc cầu nối sáu quốc gia, chia sẻ một lưu vực rộng lớn với tài nguyên trù phú, những nền văn hóa đa dạng, chứa đựng nhiều tiềm năng lớn cho sự thịnh vượng chung của người dân. Bước sang thế kỷ 21, sông Mekong còn được kỳ vọng sẽ trở thành một trong những xung lực lớn cho các quốc gia trong lưu vực hợp tác và khai thác để cùng phát triển. Tuy nhiên, bài học phát triển cho thấy việc hài hòa mục tiêu tăng trưởng kinh tế với bền vững môi trường luôn gặp rất nhiều thách thức. Trong đó, hai vấn đề nổi bật gồm (i) sự thiếu hụt chia sẻ thông tin, sự hiểu biết và chiếu cố lợi ích lẫn nhau giữa các nước

trong lưu vực; và (ii) thiếu hụt tiếng nói và quan điểm tham vấn từ cộng đồng địa phương, những là những cộng đồng chịu ảnh hưởng trực tiếp từ các đập thủy điện và biến đổi khí hậu. Thực tế phổ biến này đã và đang ảnh hưởng nhiều đến hiệu quả và tính khả thi của các chính sách ứng phó và thích ứng do chính phủ triển khai.

Trong khuôn khổ hợp tác giữa Trung tâm Con người và Thiên nhiên với Khoa Sư phạm – Đại học Cần Thơ, Đại sứ Quán Thụy Điển và Diễn đàn Các nhà báo môi trường Việt Nam, chương trình hội thảo “*Thách thức an ninh nguồn nước Mekong và câu chuyện ở ĐBSCL – Việt Nam*” được tổ chức như một diễn đàn đối thoại đa phương – chuyên gia, báo giới và cộng đồng – nhằm tạo ra góc nhìn mới về các nguy cơ an ninh môi trường do biến đổi khí hậu và các dự án phát triển vùng thượng lưu gây ra. Thiệt hại về sinh kế và những lo lắng mà cư dân ĐBSCL phải gánh chịu là minh chứng rõ nét cho thấy sự cần thiết các bên liên quan xem xét lại tính cân bằng giữa lợi ích kinh tế và giá trị môi trường bền vững trong khu vực.

Mục tiêu:

- Tăng cường nhận thức về ảnh hưởng kép của biến đổi khí hậu và khai thác thiếu bền vững dòng chính sông Mekong đối với môi trường nói chung, đặc biệt là an ninh nguồn nước vùng hạ lưu nói riêng.
- Chia sẻ hiểu biết về các thách thức trong việc khai thác và bảo tồn tài nguyên nước mà ĐBSCL đang và sẽ phải đối mặt trong tương lai;
- Thúc đẩy truyền thông về các vấn đề môi trường của ĐBSCL trong mối quan tâm chung của khu vực và thế giới về sông Mekong;
- Tăng cường giao lưu và kết nối các chuyên gia, nhà báo trong khu vực và giữa mạng lưới chuyên gia-nhà báo với cộng đồng địa phương.

Thành phần tham dự: 70 đại biểu, gồm các nhà quản lý, chuyên gia, đại diện cộng đồng và báo chí môi trường trong nước và khu vực, cùng 20 sinh viên các ngành môi trường, địa lý, Việt Nam học.

Thời gian: 2 ngày

Hình thức tổ chức: Đối thoại, chia sẻ thông tin, khảo sát thực tế

Địa điểm tổ chức:

- Hội thảo tại Lầu 4, Trung tâm Học liệu – Đại học Cần Thơ, TP.Cần Thơ
- Khảo sát thực tế tại Vườn quốc gia U Minh Thượng, tỉnh Kiên Giang

Ngôn ngữ: Tiếng Việt và tiếng Anh

Nội dung chương trình:

Ngày 29/5	Hội thảo “<i>Thách thức an ninh nguồn nước Mekong và câu chuyện ở đồng bằng sông Cửu Long – Việt Nam</i>” Hội trường Trung tâm Học liệu – Đại học Cần Thơ
08:00 – 08:30	Đăng ký tham dự
08:30 – 08:40	Phát biểu khai mạc: PGS. TS. Hà Thanh Toàn <i>Hiệu trưởng Trường ĐH Cần Thơ</i> Bà Victoria Rhodin Sandström <i>Bí thư thứ hai, Đại sứ quán Thụy Điển tại Việt Nam</i>

08:40 – 09:00	<p>Phiên tổng quan: Diễn ngôn về an ninh nguồn nước ở hạ nguồn sông Mekong – ĐBSCL TS. Lê Anh Tuấn <i>Phó Giám đốc Viện nghiên cứu Biến đổi khí hậu – Đại học Cần Thơ</i></p> <p>Vai trò của báo chí môi trường và truyền thông xã hội trong bối cảnh “chính trị nước/chính trị xanh” khu vực Mekong NB.Adam Hunt <i>Nhà báo quốc tế, Mạng lưới Báo chí Trái đất</i> Ths. Nguyễn Minh Quang <i>Giảng viên Khoa Sư phạm – Đại học Cần Thơ</i> <i>Chuyên gia chính trị, xung đột học và an ninh môi trường</i></p>
09:00 – 10:15	<p>Phiên thứ nhất: Tác động kép lên an ninh nguồn nước hạ lưu vực sông Mekong <u>Nội dung chính:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Cảnh báo về tác động kép lên tài nguyên nước ĐBSCL do BĐKH và việc phát triển thủy điện dòng chính sông Mekong. - Tác động tiềm năng từ các dự án chuyển nước phục vụ tưới tiêu mở rộng trong khu vực. - Cập nhật thông tin mới nhất về các dự án thủy điện trên dòng chính Mekong. <p><u>Điều hành:</u> TS. Lê Anh Tuấn</p> <p><u>Khách mời:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - TS. Dương Văn Ni <i>Giảng viên ĐH Cần Thơ, chuyên gia nông nghiệp ĐBSCL</i> - TS. Thanapon Piman <i>Chuyên gia về tài nguyên nước, Viện Môi trường Stockholm Thụy Điển tại Bangkok</i> - Ông Nguyễn Nhân Quảng <i>Chuyên gia về quản lý lưu vực sông</i> - Bà Maureen Harris <i>Giám đốc khu vực Đông Nam Á - Tổ chức Sông ngòi Quốc tế</i> - Đại diện Ủy ban sông Mekong Việt Nam
10:15 – 10:30	<p><i>Tea break</i> <i>Chụp ảnh lưu niệm</i></p>
10:30 – 10:45	<p>Phát biểu của Ngài Đại sứ Thụy Điển Pereric Hogberg</p>
10:45 – 12:00	<p>Phiên thứ hai: Ứng phó thách thức tài nguyên nước: Mối quan tâm và hành động từ cộng đồng địa phương <u>Nội dung chính:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Trải nghiệm của cộng đồng địa phương về tác động biến đổi môi trường và chế độ nước sản xuất. - Những quan ngại của chính quyền địa phương và người dân trước các nguy cơ đe dọa suy giảm tài nguyên nước.

	<ul style="list-style-type: none"> - Ứng phó của cộng đồng địa phương trên khía cạnh chính sách/quản lý và sản xuất (nông-nghư nghiệp). Hiệu quả và những trở ngại. <p><u>Điều hành:</u> Ths. Nguyễn Minh Quang</p> <p><u>Khách mời:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - PGS.TS.Mai Thành Phụng <i>Nguyên Trưởng ban thường trực Nam Bộ, Trung tâm Khuyến nông Quốc gia</i> - Ông Nguyễn Minh Nhị <i>Nguyên Chủ tịch UBND tỉnh An Giang</i>
12:00 – 13:30	<i>Ăn trưa</i>
13:30 – 15:00	<p>Phiên thứ ba: <i>Khai thác bền vững tài nguyên nước: các giải pháp và đề xuất</i></p> <p><u>Nội dung:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Quản lý tài nguyên nước vùng ĐBSCL: thực trạng, những hạn chế, thách thức - Đối thoại khu vực về tài nguyên nước - Đề xuất từ chuyên gia và chia sẻ một số sáng kiến từ cộng đồng <p><u>Điều hành:</u> TS. Dương Văn Ni <i>Giảng viên ĐH Cần Thơ, chuyên gia nông nghiệp ĐBSCL</i></p> <p><u>Khách mời:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ông Nguyễn Nhân Quảng <i>Chuyên gia về quản lý lưu vực sông</i> - Ths.Trần Quang Thọ <i>Viện quy hoạch thủy lợi miền Nam</i> - TS.Nguyễn Trần Thiện Khánh <i>Chủ nhiệm bộ môn KHCN, Khoa PTBV, Đại học An Giang</i> - Thầy trò trường THCS Vĩnh Xương, An Giang - Ths. Hồ Thị Thu Hồ <i>PGD Trung tâm bồi dưỡng nghiệp vụ Sư phạm – Đại học Cần Thơ</i>
15:00 – 15:15	<i>Tea break</i>
15:15 – 16:15	<p>Phiên thứ tư: <i>Chia sẻ kinh nghiệm báo chí viết về chủ đề an ninh môi trường và biến đổi khí hậu</i></p> <p><u>Nội dung:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Một số khó khăn đối với báo chí khi khai thác chủ đề tài nguyên nước và BĐKH. - Kinh nghiệm và lời khuyên <p><u>Điều hành:</u> Nhà báo Hoàng Quốc Dũng <i>Phó chủ tịch Diễn đàn các nhà báo môi trường Việt Nam</i></p> <p><u>Khách mời:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - NB.Adam Hunt <i>Nhà báo quốc tế, Mạng lưới Báo chí Trái đất</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - NB. Margita Boström <i>Phóng viên thường trú Đài PT Thụy Điển tại Bangkok</i> - NB. Paritta Wangkiat <i>Chủ tịch Mạng lưới báo chí môi trường Thái Lan</i> - NB. Trần Thúy Bình <i>Phụ trách mục môi trường, Đài TH Hà Nội</i>
16:15 – 16:30	Chia nhóm diễn dã ngày 30/5 <u>Điều hành:</u> Ths. Nguyễn Minh Quang <u>Nội dung:</u> Giới thiệu kế hoạch khảo sát thực tế và chia nhóm
16:30	Về khách sạn <i>Xe đưa đoàn về khách sạn</i>
Ngày 30/5	Diễn dã tại VQG U Minh Thượng – Kiên Giang (dành cho báo chí) <u>Thành phần:</u> Khoảng 40 người, gồm báo chí và một số chuyên gia
06:20	Xe đón đoàn tại khách sạn và xuất phát
09:00 – 12:30	Khảo sát và phỏng vấn tại VQG U Minh Thượng - Tham quan và làm việc với BQL Vườn
12:30 – 13:30	Ăn trưa (tại U Minh Thượng)
13:30 – 15:30	<ul style="list-style-type: none"> - Tiếp xúc và trao đổi với cư dân địa phương - Thảo luận và tổng kết kết quả diễn dã
15:30	Quay về Cần Thơ
19:00	Gala dinner

Thông tin liên hệ:

Nguyen Minh Quang, nmquang@ctu.edu.vn, 0974566775

Do Hai Linh, linh@nature.org.vn, 0912104344